

Ertuğrul Gazi Derhem'in Türk Romanında Narsisizm Eseri Üzerine Bir Değerlendirme

ÖMRİYE BAYRAK*

Türk romanı uzun yıllardır çok çeşitli araştırmalara kaynaklık etmektedir. Bu araştırmalar daha çok eser-yazar çerçevesinden yola çıkılarak edebiyat tarihi açısından ele alınmaktadır. Son dönemlerde yapılan çalışmaların ise disiplinler arası olması dikkate değerdir. Bu çalışmada Türk romanını farklı bir bakış açısıyla ele alan *Türk Romanında Narsisizm* isimli eserin tanıtımı yapılacaktır. Günce Yayınları'nda Temmuz 2023'te ilk basımı yapılan eser, Dr. Ertuğrul Gazi Derhem'in doktora tezinden ürettiği çalışmasıdır. Türk Dili ve Edebiyatı alanında narsisizm birkaç çalışma haricinde yeterince ele alınmamıştır. Derhem, bir yandan narsisizmin kuramsal çerçevesini çizerken diğer yandan seçtiği roman kahramanları üzerinden narsisistik davranışları örneklendirmiştir. Eser, psikanaliz ve edebiyatı disiplinler arası nitelikte bir çalışma olarak ortaya koyması açısından

önem arz etmektedir. Ayrıca alanda narsisizmle ilgili yapılan çalışmalar genellikle tek yazarın veya dönemin eserleri üzerine odaklanmışken; Ertuğrul Gazi Derhem'in *Türk Romanında Narsisizm* eseri dönem sınıflandırmasını ortadan kaldırarak Türk romanını geniş bir zaman kavramı içerisinde ele alırken diğer yandan da hem psikanalitik hem de edebî düzeyde değerlendirmeler yapmaktadır.

Günlük dilde yaygın olarak kullanılan narsisizm kavramı Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde "özseverlik" olarak Türkçeye çevrilmiştir. Psikanaliz alanında 19. yüzyılın sonlarına doğru görülmeye başlanan narsisizm sözcüğü özellikle Freud'un ele aldığı psikanalitik literatürde ilk başta kişinin kendi bedenini sevgi nesnesi olarak algılaması anlamına gelmektedir. Daha sonra ise yaşamsal içgüdü'nün dış nesnelere uzaklaşarak benliğe yatırılması anlamında kullanılır.

Adı geçen çalışma "Giriş", "Narkissos Miti", "Narsisizmin Kuramsal Çerçevesi" ve "Türk Romanında Narsisizmin Görünümleri" olmak üzere dört ana bölüm ve bunların alt başlıklarından oluşmaktadır. "Giriş" bölümünde Derhem, önce edebiyat ve psikanaliz arasındaki bağı kurmaktadır; edebiyatın kaynağının insan ruhu olduğunu, psikanalizin de temelde insan ruhunu ve davranışlarını ele aldığını bu nedenle bu iki disiplin arasında ilişki kurulabileceğini ifade eder. Derhem daha sonra narsisizm kavramının üzerinde durur; edebî metinlerle narsisizm arasındaki

* Doktora, omriyebayrak@hotmail.com, orcid: 0009-0000-3062-3143.

ilişkiye değinir. Derhem'e göre insanoğlu toplumsal kurallara uymaya başladığında anneyle geçirdiği narsisist zamanlara veda eder. Bu narsisistik zamanlara tekrar dönmek ise imkânsızdır:

“Özne, bazı eylemleriyle bu narsisistik âna kısa süreli de olsa yaklaşır. Bu noktada genel anlamda sanat özel anlamda ise edebiyat tümgüçlülük hissini sürdürülebildiği eylemlerden biri olarak göze çarpar. Sanatçı toplumsal gerçekliğin sınırlandırmalarından düşlemsel bir dünya yaratarak çıkabilen kişidir. O, kurguladığı dünyayı eserine yansıtır ve eserinin okuyucusuyla bir etkileşime girer. Özgürce aklından geçenleri yazmak, onları karşıdaki kişiyle paylaşmak ve olumlu geri dönütler almak tıpkı anne-çocuk ilişkisinde olduğu gibi sanatçıya büyük haz verir. Gelinek noktada şu sonuca varılabilir: Bir eser yaratmak, Lacancı deyimle simgesel/toplumsal alan içerisinde sanatçıya narsisist bir dünya sunar.” (2023, s. 8)

İşte edebiyat ve psikanalizin kesiştiği nokta burasıdır. Derhem bunu örneklemek için on roman seçmiştir: Bu eserler Nabizade Nâzım'ın *Zehra*, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu*, Kemal Bilbaşar'ın *Denizin Çağırışı*, Peyami Safa'nın *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*, Safiye Erol'un *Dineyri Papazı*, Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*, Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın*, Tezer Özlü'nün *Çocukluğun Soğuk Geceleri* ve *Yaşamın Ucuna Yolculuk*, Buket Uzuner'in *İki Yeşil Susamuru*'dur. Derhem, roman kahramanlarındaki narsisizmin farklı görünümünü, narsist duygularını imgeler üzerinden ortaya koymuştur.

“Narkissos Miti” bölümünde narsisizm kavramına kaynaklık eden Narkissos mitinin ilk kez nerede kullanıldığı ve bu mitin farklı uyarlamaları ele alınmıştır. Çalışmaya göre Conon, Pausanias, Publius Papinius Statius, Ausonius, İskenderiyeli Klement gibi daha birçok şair ve filozofun anlatılarında bu mite rastlansa bile Narkissos ile ilgili en ayrıntılı bilgiyi Ovidius vermektedir. Narkissos, Klasik edebiyatta güzellik ve ölüm arasında; dünya ve maddi güzelliğin geçiciliğini vurgulamak için kullanılan bir metafor olur. Narkissos miti, 11. yüzyılda Batı Avrupa edebiyatında yeniden ele alınmaya başlar. Ertuğrul Gazi Derhem, 11. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar bu mitin, Batı literatüründe yüzyıllar içerisinde nasıl kullanıldığını metinler üzerinden örneklendirilerek gösterir.

İkinci bölüm olan “Narsisizmin Kuramsal Çerçevesi”nde önce narsisizmin tanımı yapılmış ardından narsisistik kişilik bozukluğunun özellikleri verilmiştir:

1. Kendisinin önemine dair büyüklenmeci bir duyguya sahip olmak,
2. Sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik veya ideal sevgi fantezileriyle meşgul olmak,
3. ‘Özel’ olduğuna ve ancak özel veya üst düzey insanlar tarafından anlaşılabilmesine, onlarla ilişkide bulunması gerektiğine inanmak,
4. Aşırı hayranlık beklemek,
5. Hak sahibi olduğuna inanmak (özellikle ayrıcalıklı muamele görme veya beklentilerine otomatik olarak uyum gösterileceğine dair makul olmayan beklentilere sahip olmak),
6. Kişilerarası ilişkilerde sömürücü olmak (amaçlarına ulaşmak için insanları kullanmak),
7. Empatiden yoksun olmak (diğerlerinin duyguları ve gereksinimlerini kabullenme veya paylaşmada gönülsüzlük),
8. Diğerlerine haset duymak veya diğerlerinin ona haset duyduklarına inanmak,
9. Kibirli ve küstah davranış veya tutumlar sergilemek. (Derhem, 2023, s.29)

Narsisistik kişilik bozukluğu gösteren bireylerin *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*'ta (DSM-V) yayımlanan yukarıdaki özelliklerden en az beş tanesini gösterdiği ileri sürülmektedir. Buradan yola çıkarak Derhem, bireyin yetişkinliğinde ortaya çıkan psikolojik sorunların temelinde çocukluğunda yaşadığı olayların etkisi olduğunu söylemektedir.

“Psikanalizde Narsisizm” başlığı altında Sigmund Freud, Jacques Lacan, Heinz Kohut ve Otto Friedmann Kernberg’in narsisizm kuramları açıklanmıştır. “Jacques Lacan’ın Narsisizm Görüşü” ele alınırken daha anlaşılır olması için bu bölüm “Simgesel Dönem, İmgesel Dönem ve Gerçek” olmak üzere üçe ayrılmıştır. Yine aynı mantıkla “Heinz Kohut’un Narsisizm Görüşü” de “Kendilik Psikolojisi ve Büyükleme Kendilik Hattı”, “İdealleştirilmiş Ebeveyn İmagosu Hattı” olarak iki başlık altında verilmiştir. “Otto Friedmann Kernberg’in Narsisizm Görüşü” ise “Sınır Kişilik Örgütlenmesi” ve “Narsisistik Kişilik Bozukluğu” şeklinde ele alınmıştır. Daha sonra ise “Bazı Psikanalistlerin Narsisizm Hakkındaki Görüşleri”ne değinilmiştir. Roman kahramanlarının analizi yapılırken Freud ve Lacan’ın kuramları üzerinde çokça durulsa da, narsisizm hakkında görüş bildiren birçok yazarın görüşleri de kitaba dâhil edilmiştir.

“Türk Romanında Narsisizmin Görünümleri” başlıklı üçüncü bölümde ise ele alınan on roman ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Roman kahramanlarının narsisistik davranışları tespit edilmiştir. Narsisistik kişilik bozukluğu tespit edilen roman kahramanlarının çocukluk döneminde yaşadıkları sorunlar irdelenmiş; bu sorunların neden olduğu durum, kahramanların davranışlarıyla ve roman yazarlarının kullandığı imgeler yoluyla gösterilmiştir.

Ertuğrul Gazi Derhem, Nabizade Nâzım’ın *Zehra* romanını “Kıskançlık-İntikam Sarmalında: Zehra” ve “Fallus Sahibi Olmaya Çalışan Bir Kadın: Sırrıcemal” olmak üzere iki başlık altında ele almıştır. Romanda ayrıntılı bir şekilde Zehra, Suphi ve Sırrıcemal’in iç dünyalarıyla ilgili verilen bölümlerden yola çıkarak Derhem, anneye birlikte geçirilen narsisistik dönemi sağlıklı bir şekilde atlatamayan iki kadın kahramanın da simgesel alanda kalabilme uğraşlarını Suphi üzerinden ortaya koymaktadır; Zehra’nın da Sırrıcemal’in de Suphi’ye sahip olarak fallik eksikliklerini gidermeyi ve fallusa sahip olabilmeyi istediklerini, üç ana karakterin de kendilik yapılanmalarında problem yaşadıklarını belirtir.

Halit Ziya Uşaklıgil’in *Aşk-ı Memnu* romanı “Dişillığın Peşinde: Firdevs Hanım”, “Ödipal Kıskançlığın Pençesinde: Nihal”, “Arzularının Peşinde Bir Genç: Behlül”, “İmgesel Arayışlar: Bihter” olmak üzere dört ana kahraman üzerinden konumlandırılmıştır. Derhem, Firdevs Hanım’ın arzularının peşinden koşan, büyükleme ve teşhirci narsistik bir kahraman olduğunu; Nihal’in annesini erken yaşta kaybettiği için narsisistik ihtiyaçlarının karşılanmadığını; ebeveynleri tam olarak Behlül ile ilgilenmediği için Behlül’ün simgesel alana uyum sağlayamadığını ve Bihter’in ise imgesel nesnesine kavuşmak için intihar eden Narkissos gibi kendini öldürdüğünü tespit etmektedir.

Eserde üçüncü roman olan Kemal Bilbaşar’ın *Denizin Çağırışı*’nda “Efendi Olabilme Arzusu” ve “Yabancılaşma Ekseninde Arayış” başlıkları altında arzu nesnesinin ele geçmezliği vurgulanmaktadır.

Derhem, Peyami Safa’nın *Matmazel Noraliya’nın Koltuğu* romanı için iki başlık açmıştır: “Arada Kalmış Bir Kahraman: Ferit” ve “Koltukta Yakalanan Huzur.” Bu bölümde romanın ana kahramanı Ferit’in Lacan’ın kuramlaştırdığı Babanın-adına tabi olamadığı için imgesel ve simgesel dönemlerin

arasında bocalaması ve mistisizm yoluyla imgesel dönemde kalmayı seçmesi romandan örneklerle açıklanmaktadır.

Safiye Erol'un *Dineyri Papazı* romanı tek başlık altında incelenmiştir: "İmgesel Arayış İçerisinde Bir Kadın: Gülbün." Çalışmada Gülbün'ün anne ve babasından ayrı büyüdüğü için Lacan'ın ayna evresini sağlıklı geçiremediği bu nedenle narsisistik ihtiyaçlarını doyurmak için nesnelere aradığı ileri sürülmektedir.

Yusuf Atılğan'ın ilk romanı olan *Aylak Adam "İki Öksüzler Sokağı"*nda Bir Aylak: Bay C." ve "Simgeselin Dışında Kalmak" başlıkları altında incelenmiştir. Ertuğrul Gazi Derhem, Babanın adının yokluğu nedeniyle Bay C.'nin kültürün/simgeselin alanına giremediğini, kendisini toplumdaki soyutladığını söylemekte bu nedenle C.'nin narsisistik taleplerinin karşılandığı döneme özlem duyduğunu ifade etmektedir.

Çalışmanın yedinci romanı Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* adlı eseridir. Bu roman "Yutucu Annenin Teşhirci Kızı: Nermin" ve "Grup İçinde Aranan Benlik" başlıkları altında ele alınmıştır. Nermin'in baskıcı annesi tarafından yutulduğu, ikisi arasındaki ayrılmanın gerçekleşmediği, ideal ego olabilecek diğer ebeveynin de ondan uzak olması Nermin'in onaylanmayı grup içinde aramasının sebebi olarak ortaya koyulmuştur.

Ertuğrul Gazi Derhem, Tezer Özlü'nün *Çocukluğun Soğuk Geceleri* ve *Yaşamın Ucuna Yolculuk* romanlarını tek bölüm olarak iki başlık şeklinde incelemiştir: "Farklı Deneyimlerle Yitirilen'i Aramak" başlığında *Çocukluğun Soğuk Geceleri*, "Var Olabilme Çabaları" başlığında ise *Yaşamın Ucuna Yolculuk* eseri ele alınmıştır. Ebeveynleri yüzünden toplumsal kurallara uyum sağlayamayan kadın kahramanın iki roman boyunca arzularının peşinden gittiği sonunda ise HİÇ'le karşılaşması görülmektedir.

Çalışmanın son romanı Buket Uzuner'in *İki Yeşil Susamuru*'dur. Roman "Ödipal Çıkmazda Genç Bir Kız: Nilsu" ve "Narsisist Annenin Narsisist Oğlu: Teoman" başlıkları altında iki ana kahraman etrafında incelenmiştir. Derhem, Nilsu ve Teoman'ın annelerinin yanlış davranışları nedeniyle imgesel dönemi aşamadıklarını tespit etmiştir.

Çalışma "Sonuç" ve 14 sayfalık kapsamlı bir "Kaynakça" bölümüyle tamamlanmıştır. Ertuğrul Gazi Derhem'in psikanaliz ve edebiyatı disiplinler arası nitelikte bir çalışma olarak ortaya koyması, kitabını dönemlere ayırmadan Türk romanını bir bütün olarak ele alması, hem psikanalitik hem de edebi düzeyde değerlendirmeler yapması eserin bu alandaki boşluğu doldurması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Derhem, Ertuğrul Gazi (2023). *Türk Romanında Narsisizm*. Ankara: Günce Yayınları.

Türkçe Sözlük (2022) <https://sozluk.gov.tr/> (erişim 25.09.2023)

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

Başka Bir Tarih Hayal Etmek

**TÜRK EDEBİYATINDA
ÜKRONYA**

MURAT GÜR

Günce Yayınları